

Dějiny řádu Maltézských rytířů

Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a z Malty představuje nejen nejstarší rytířský řád celého křesťanstva, ale je zároveň i jediným ze všech vojenských řádů, jehož kontinuita nebyla nikdy přerušena.

Vznikl ve Svaté zemi v souvislosti s I. křížovou výpravou. Když byl roku 1099 dobyt Jeruzalém, křížáci našli poblíž Božího hrobu křesťanský špitál s kostelem zasvěceným sv. Janu Almužníkovi, který byl spravován kupci z italského Amalfi. Špitál byl záhy zvětšen a zreorganizován bl. Gérardem, který se stal jeho prvním představeným. Za patrona nového špitálního bratrstva byl zvolen sv. Jan Křtitel, podle něhož pak byli jeho členové zvaní "johanité" či "špitálníci sv. Jana". Papež Paschal II. schválil toto bratrstvo svou bullou ze dne 15.2.1113 a vzal je pod ochranu Svatého stolce. Zároveň jeho členům zaručil právo svobodné volby představených, čímž byl položen základ pozdější suverenity řádu.

Po Gérardově smrti /+3.9.1120/, který byl spontánně blahořečen, se stal jeho nástupcem Raymond de Puy, který byl také později ctěn jako blahoslavený. Ten provedl někdy v letech 1126-1136 částečnou transformaci řádu, jíž byla původní monasticko-špitální funkce rozšířena o novou funkci vojensko-rytířskou. Tuto změnu si vynutila bezpečnostní situace ve Svaté zemi, kde byli křesťanstí poutníci a osadníci mohamedány neustále přepadáváni, zabíjeni či prodáváni do otroctví. Frá Raymond de Puy zavedl také jako řádový odznak bílý osmihrotý kříž představující osmero blahoslavenství podle Kristova kázání na hoře /Mt 5,3-1./ . Obrana svobody vyznávání a výkonu víry a skutky milosrdenství jsou vyjádřeny i řádovým mottem DEFENSIO FIDEI ET OBSEQUIUM PAUPERUM /Obrana víry a služba chudým/. To vše zvyšovalo oblibu a prestiž řádu, který se početně rozmáhal a rychle se začal šířit i na evropském kontinentě. V Levantě řád vybudoval řadu hradů, z nichž nejznámějšími se staly Margat a Crac des Chevaliers. Po pádu Jeruzaléma /1187/ nastal postupný úpadek křesťanského panství ve Svaté zemi, které skončilo dobytím poslední bašty křesťanství města Akkonu /1291/.

Težce zraněný velmistr byl dopraven na řádovou loď, která jej spolu s hrstkou rytířů dopravila na Kypr na řádový hrad Kolossoi /Kolosi/. Zatímco templáři a Němečtí rytíři rezignovali na pokračování v bojích na východě a odebrali se do Francie, resp. do Pobaltí, johanité vytrvali jako nárazník proti šíření islámu. Potřebovali se však zbavit závislosti na kyperském králi a proto v letech 1306-1309 postupně dobývali souostroví Rhodos, kde si zřídili svůj vlastní řádový stát. Rytíři si však museli osvojit nové dovednosti, totiž umění námořnické, jímž pak úspěšně zajišťovali volnou plavbu tím, že ničili piráty a mohamedánské otrokáře. V rámci křesťanského světa řád vykazoval přísnou neutralitu.

Rhodští rytíři se tak stali nežádoucími sousedy Otomanské říše, která se několikrát pokusila ostrovy dobýt. Turci uspěli až v roce 1522, kdy hrstka rytířů, vojáků a civilistů odolávala mnohonásobné přesile. Bez pomoci ze Západu došel obleženým střelný prach a další odpor se stal zbytečným. Na Štědrý den roku 1522 došlo k čestné kapitulaci a 1.1.1523 mohlo 180 rytířů a asi 5 000 civilistů ostrov opustit a na 50 lodích odplout.

Až roku 1530 postoupil císař Karel V. řádu ostrovy Malta, Gozo a Comino spolu s pevností Tripolis na severoafrickém pobřeží /ta byla ztracena již roku 1551/. Hlavním úkolem řádu na novém území bylo zajistit bezpečnost, protože se dalo očekávat, že sultán Süleyman II., který zahájil svou vládu dobytím Rhodu, bude chtít své panování ukončit zničením řádu na Maltě. K největšímu útoku došlo v roce 1565, kdy od 18.5. do 8.9. probíhalo tzv. Velké obléhání Malty. Neuvěřitelná odvaha, vytrvalost i vojenské umění řádových rytířů, jakož i včasná pomoc z kontinentální Evropy slavila úspěch, který s nadšením přijalo celé křesťanstvo. Na paměť hrdinného velmistra, jímž byl Frá Jean Parisot de la Vallette, bylo roku 1566 založeno nové konventní město, které bylo na jeho věčnou památku nazváno Valletta. Bylo vybudováno jako pevnost, protože turecké nebezpečí stále trvalo /námořní moc Otomanské říše byla zlomena až 7.12.1571 v bitvě u Lepanta/.

Sláva a moc řádu dosáhla svého vrcholu. Hodnost velmistra byla ozdobena titulem knížete Svaté říše římské s právem oslovení "Výsosti" /roku 1620 Ferdinandem II./ a důstojenstvím

kardinála Svaté římské církve jako "Eminence" /roku 1630 od Urbana VIII./.

Řád rozvíjel i nadále svou špitální činnost, založil školy anatomie a chirurgie, veřejnou knihovnu a posléze /1769/ i universitu.

Protestantismus, pokles tureckého nebezpečí a pokles horlivosti rytířů způsobily vnitřní zeslabení řádu. Toho využil roku 1798 generál Napoleon Bonaparte, který na počátku své egyptské expedice snadno Maltu dobyl a velmistra vyhnal. Řádu se překvapivě ujal ruský car Pavel I., který byl několika rytíři nekanonicky /šlo o nekatolíka a byl ženat/ prohlášen za velmistra /via facti, nikoliv de iure/. Vedle Ruska řád přežil v nedeformované formě jen ve velkopřevorství českém.

Až v roce 1834 se řádové vedení usadilo v Římě, kde sídlí dosud. Řád Maltézských rytířů se silně angažoval v průběhu I. světové války, zejména pak provozováním 8 zvláštních sanitních vlaků, dále pak zřizováním polních nemocnic, stanic první pomoci a distribucí léků. Obdobné nasazení představovala i II. světová válka. Dnes je vojenská složka řádu spíše ceremoniálního charakteru, zato zdravotní, charitativní a lékařská péče představuje stěžejní úkoly, které řád každodenně naplňuje takřka na celém světě. Řád zůstává i nadále svou činností ztělesněním Kristovy lásky, kterou řádoví rytíři následují ve své lásce k nemocným a trpícím, přičemž je nazývají "naši Páni nemocní".

PhDr. Milan Buben, Ph.D.